

Ostajući na ovoj teorijskoj ravni, možemo zapaziti da je autor izvršio suženi izbor relevantnog teorijskog nasleda. Iz osvrta je izostavio kritičku teoriju društva, koja je prevladavajuće politike tumačila sa stanovišta neizmanipulisanih i marginalnih društvenih snaga. Izostavljena je, takođe, čitava grana političke filozofije, u kojoj je izvršena temeljna kritika vlasti i politike sa stanovišta etike i sa verom u slobodu pojedinca kao čoveka uopšte. Možda je ovaj nedostatak nastao iz činjenice da se radi o kolekciji posebnih ogleda. U tom delu knjige, prilikom razmatranja praktičnih i teorijskih potreba za osamostalivanjem političke sociologije danas, Pavlović, naime, kaže: »(za) rekonstrukciju političke sociologije i njen budući razvoj kao kritičke teorijske discipline, neophodno (je) reafirmisati potrebu filozofskog promišljanja politike« (str. 22).

Nakon razmatranja doprinosa koji su političkoj sociologiji dali Marks, Engels, Lenjin, Korš, Luksemburgova i Gramšić, autor je konstatovao da je marksistička politička sociologija ipak u početnoj fazi razvoja. Zbog toga je morao da odgovori na barem dva pitanja: O tome šta je njena esencija i o tome kako se ona može razgraničiti od ostalih, srodnih naučnih disciplina.

U odgovoru na prvo pitanje Pavlović polazi od konstatacije da marksistička politička sociologija, barem u našim okvirima, nema osnovnu paradigmu, da je u pretparadigmatičkoj fazi. Oslanjajući se na prethodne tekovine on predlaže svoje viđenje: »Jedna od mogućih, a po mom mišljenju i neophodnih, centralnih paradigmi marksistički orijentisane političke sociologije trebalo bi da bude paradigma o dijalektičkoj napetosti između revolucije i poretka, preciznije, između proleterске revolucije i klasnog poretka« (str. 35). Ovakvim stavom Pavlović je učinio odlučujući rez između sociologije i apologetike poretka, i njemu je ostao dosledan do kraja svojih tekstova. Međutim, svodeći esenciju viđenja političke sociologije kao sociologije klasne borbe, ostaje da učini nove napore kako bi taj koncept odbranio kao plodan, posebno u savremenim uslovima proizvodnje koja briše klasične klasne odlike. Jednim delom, tome su bili posvećeni i ogledi u III i IV delu knjige.

Drugi zadatak se ticao omeđivanja legitimnog predmeta ispitivanja političke sociologije. Tim povodom, glavni zadatak je bio da se, odredi postoji li, i u čemu je samostalnost ove discipline u odnosu na političke nauke. Autor se založio za rešenje po kome je polje interesovanja političke sociologije kontekst društva i politike, pa je prema tome ona obuhvatnija od političke nauke. U sadržinskom smislu, »Druga bitna razlika je u ključnim teorijskim kategorijama. Dok su za političke nauke bitni pojmovi politike, političkog sistema, političkih institucija, političke vlasti, političkog odlučivanja – dotle su za političku sociologiju od ključnog značaja kategorije moći, interesa, društvenog pokreta, klasnog sukoba« (str. 27). Stoga, smatra Pavlović, politička sociologija ima dublji uvid u fenomen političkog, samostalna je pa čak i šira od političkih nauka. Istovremeno on ne želi da joj povlači isuviše čvrste granice, odbijajući da se na bazi rečenih razloga ova disciplina zatvori u »teorijski feud« i prekine interakciju sa srodnim granama društvenih nauka.

Pavlović je učinio veliki napor da reafirmiše kategoriju interesa u marksističkoj političkoj sociologiji. Tome su posvećeni ogledi u drugom delu knjige pod nazivom »Politika i interesi«. Prvi deo zadatka sastojao se u komentaru postojećih modela interesne integracije društava, a drugi u raspravi o marksističkom tumačenju interesa. On u savremenom svetu vidi tri modela za političku integraciju interesa. Prvi je sistem političkog pluralizma, drugi je model interesnog monolitizma, a treći model samoupravnog pluralizma interesa.

U prvom tipu se, kaže autor, vodi borba formalno jednakih zastupnika različitih užih interesa u parlamentu. Međutim, oni nisu iste faktičke moći. Širim izvorima moći, a sada sve više i vanparlamentarnim metodama rada, vladajuća klasa obezbeđuje trajnu preminaciju svog interesa. U tipu interesne integracije državnog socijalizma, vladajuća partija u ime klase promovise samo jednu vrstu interesa. »Dijalektička veza između dugoročnih i neposrednih interesa raskinuta je, na štetu ovih drugih« – kaže Pavlović (str. 55). Samoupravni model može da zaživi u punom sjaju tek kada se završi podružljavanje proizvodnje i politike. I tada, interes ostaje pokretač društvenih gibanja, jer: »Ono što je diferencija specifična ovog modela nije vrsta interesa koji u političkom smislu uvažava, već način,

metod na koji se mnoštvo različitih parcijalnih interesa usaglašava i integriše u opštedruštvene interese« (str. 57). Međutim, samoupravni projekat političkog sistema nije još garancija da će nov metod prevladati u praksi. To je dokumentovao i sam autor govoreći u IV delu knjige o uzrocima koji dovode do raspadanja procesa artikulacije i zadovoljavanja najširih društvenih interesa – birokratizacija, etatizam republika i pokrajina, mistifikacija posebnih interesa kao nacionalnih itd.

O samim interesima teorijska misao govori tek od vremena Hobsa, Loka i Rusoa (teoretičari tzv. društvenog ugovora). U prethodnoj političkoj filozofiji njih nema. Stoga je Pavlović dao osvrst na najznačajnija imena s ovog područja: Helvecijusa i Holbaha kao tvorca materijalističke koncepcije interesa, Bentama i Milsa kao rođonačelnika građanske liberalne teorije interesa, Hegela, i de Mestra i Trajčkea, koji su dali totalitarističko tumačenje interesa. Kao što se vidi, reč je o teorijama koje su već često analizirane u domaćoj naučnoj literaturi. Stoga, kao novinu ističemo osvrst na teoretičare interesnih grupa Bentama i Trumana, i školu teorije moći u lokalnim zajednicama. Ova dva pravca su nedovoljno spominjana u nas, a posebno je nepoznat drugi navedeni kao i njegovi predstavnici – Dal, Polsi i Benfilid. To nije čudno, s obzirom na to da je taj konfliktno-pluralistički pristup nastao šezdesetih godina i za sada je uticajan samo u severnoameričkim demokratijama.

Pavlović je morao da se osvrne i na stanje teorije o interesima u marksizmu, pošto se danas uočava raskol oko pitanja upotrebljivosti koncepta interesa za politsociološke analize. Jedno je stanovište tzv. budimpeštanske škole (Helerova i Feher) i nekih domaćih sociologa da je interes samo poverljiva potreba, i da se jedino građansko društvo može kritikovati ili braniti tim putem. Za socijalizam se, po njihovom mišljenju, on pokazuje kao zastareo. Autor je u vezi sa ovim pitanjem protiv totalnog razdvajanja interesa i potreba, jer smatra da je njihova veza tesna. On ne želi da se izvrši radikalno razdvajanje, jer pomenuta struja »Hipostazirajući prelom, a prenebregavajući raskorak, ona u ime transcendentne kritike (kritika sa stanovišta potreba) odbacuje imanentnu kritiku, kritiku koja će sada i ovde (sa stanovišta interesnih podela) stvari nazvati pravim imenom, koja će otkriti neprevaziđene i nanovo uspostavljene elemente građanskog, klasnog društva i unutar socijalističke zajednice« (str. 82–83). Dakle, u odnosu prema stvarnom i mogućem, Pavlović je ostao čvrsto na stanovištu stvarnog priznanju, pri tom ono što mnogi neče, i izbegavajući zamku apologetike u koju politička sociologija počesto zapada. Međutim, izgleda da je time raspravu zaustavio u predvorju suštinskog raskola misli: da li je i koliko socijalizam radikaln raskid sa građanskim društvom. Teoretičari potreba očevidno misle da je učinjeni pomak nedovoljan, ne-radikaln.

Pavlović se, dakle, opredelio da, putem interesne polarizacije, tumači suštinu političkog. Kao osnovnu metodu on želi da uzme kategoriju klasnog interesa. »Kroz tu kategoriju se prelama dijalektika pojedinačnog i opšteg interesa« – kaže on (str. 87). No, da bi imao metodološku aparaturu autor tvrdi da je potrebno tu dijalektičku vezu sagledati u relacijama: rad – interes, klasna polarizacija – interesi, potrebe i interesi i odnos ideologija – interesi. Međutim, u ovom i u kasnijim delovima knjige, nije se više vraćao na relaciju potreba i interesa niti na nagoveštene odnos ideologije i interesa.

Treći deo knjige »Savremeno društvo i politika« nosi naslov »Marksizam i radništvo«. U njemu se daje aktuelno tumačenje dileme radničkog pokreta od samog nastanka: Da li treba delovati spontano ili preko čvrste političke organizacije? Kao što je poznato, u raznim fazama svog razvika radnički pokret je vodio borbu čas sa jedne čas sa druge obale. I u tumačenju marksizma kao teorije revolucije, bilo je dileme. Najpoznatija rasprava, koju dotiče i Pavlović, odigrala se između Lenjina i Roze Luksemburg. Pavlović, međutim, smatra da u savremenim uslovima postoji karika koja može da poveže revolucionarni potencijal iz oba načina borbe. To je samoupravljanje, zato što »... samoupravljanje nije posledica proleterске revolucije (shvaćene kao socijalne, a ne samo političke revolucije), već i važno sredstvo njenog izvođenja i potpunijeg ostvarivanja« (str. 117). Pogrešno bi bilo zaključiti da je samoupravljanje naš model koji se nudi radničkom pokretu. Naprotiv, značaj ove karike za povezivanje spontane i organizovane akcije radničkog pokreta

pokazan je u mnogim drugim zemljama u kojima je strukturalna kriza društva duboka (Francuska, Italija, Poljska itd.). Prema tome, autor ni ovde nije zapao u stupicu apologetike. Dobro je zapazio da klasične političke partije radnika nisu shvatile značaj samoupravljanja, ali i to, da samoupravljanje u nas ne znači spontanitet niti automatsko delovanje ideoloških nacrti. Kasnije, u četvrtom delu knjige, kaže: »Jugoslovensko iskustvo očigledno pokazuje da samoupravni model društvene organizacije ne može da obezbedi automatsko i spontano identifikovanje i organizovanje opšteg interesa« (str. 157). Znači, Pavlović nije u prvi plan svog rada ostavio dilemu spontanitet ili organizacija. Naprotiv, on ih uvažava oba. Ali, tada mora da odgovori na pitanje: koji je oblik samoupravljanja dovoljno otvoren da ne guši spontanitet klase, odnosno, ko je subjekt koji u uslovima samoupravljanja može da ima odlučujući interes na organizaciju? Ponovo polazeći od našeg iskustva on nudi i rešenje. »Ključno je tu pitanje ko je u mnoštvu subjekata artikulacije različitih interesa hegemon interesne integracije društva. Odgovor na ovo pitanje može da bude, čini se, samo jedan: hegemon u posredovanju između dnevnih i istorijskih, neposrednih i dugoročnih, parcijalnih i opštih interesa, treba da bude samoupravno organizovana proizvođačka klasa« (str. 162). Kao što vidimo, i završne analize Vukašina Pavlovića u knjizi »Savremeno društvo i politika« ostaju na razini političke sociologije kao kritike postojećeg. Jer, on u liku pokreta a ne partije, hegemon a ne monopoliste (vidi koncept hegemonije kod Gramšića) nalazi ključni subjekat za izvođenje savremenih društava iz krize. Kao izlaz predlaže radikaln, samoupravni raskid sa uslovima otudene i nadređene moći politike nad društvenim bicem.

U celini gledano, knjiga Vukašina Pavlovića zaslužuje povoljnu ocenu. Autor piše jasno i jezgrovito, tako da se njemu može pozabaviti široki krug čitalaca. Što je još važnije, on piše otvoreno, izbegavajući formulacije koje mistifikuju predmet izlaganja a tako su česte na terenu političke sociologije. Pošto je u pitanju kolekcija ogleda, nužno su nastale i neke slabosti. Tako u knjizi ima ponavljanja, odoznenih odgovora koji iskršavaju kasnije, pa i preterivanja (u ogledima koji su čitani na javnim raspravama). Ovaj prikazivač kao slabost smatra i lociranje fusnota i objašnjenja na kraju knjige, što remeti njeno pažljivo čitanje. Međutim, važnije od svega je utisak da Pavlović još nije rekao poslednju reč u ovoj oblasti. U jednom smislu, jer je za sve ogleda koji su objavljeni ispravno rekao da su tumačenja u »najsazetijem obliku«. U drugom, jer piše pošteno i hrabro i o svim otvorenim pitanjima naše stvarnosti, izdvajajući se tako iz kruga apologeta i panegiričara našeg društvenog sistema i njegovog status kvoa. Stoga, uvek očekujemo nove priloge u kojima će se tek nagoveštene teme i dileme temeljnije razraditi.

DŽOZEF NIDAM: »KINESKA ZNANOST I ZAPAD«, Školska knjiga, Zagreb, 1984.

Bojan Jovanović

Kada je 1936. godine, nakon poznanstva sa trojicom kineza odlučio da svoj dotadašnji naučni rad i već zavidnu naučnu reputaciju u oblasti biohemije zameni proučavanjem kineske kulture, Džozef Nidam (1900) je učinio onaj »kopernikanski obrt«, po mnogo čemu sličan odluci Bronislava Malinovića, koji je postao presudan kako za njegove dalje istraživačke preokupacije, tako i za razvoj savremene sinologije. Rezultat njegovog dosadašnjeg višegodišnjeg proučavanja kineske kulture je i monumentalno višetomno delo »Nauka i civilizacija u Kini«. Tokom rada na ovom kapitalnom projektu, čijih je pet, od planiranih sedam tomova publikovano u periodu od 1954. do 1981. godine, Nidam je održao veliki broj predavanja i objavio čitav niz eseja radova posvećenih razmatranju realizacije između kineske i evropske kulture. Ova predavanja i eseje napisane u periodu od 1944. do 1964. godine, on je objavio 1970. godine u knjizi »Velika titracija« koja se u našem prevodu javlja pod naslovom »Kineska

znanost i Zapad«. Izvorni podnaslov »Nauka i društvo na Istoku i Zapadu« bliže određuje tematski i sadržinski aspekt ove knjige. Naime, otkrivajući međusobne uticaje između Istoka i Zapada, odnosno Kine i Evrope, Nidam ukazuje na komponentu dijaloga kao bitan faktor razumevanja njihovih civilizacijskih pretpostavki. Receptija savremenih Zapadnih naučno-tehnoloških izuma i ideja u Kini kao i evidentan uticaj bogate kineske baštine na evropsku kulturu poslužili su Nidamu kao povod za pronicanje u prirodu ovih veza, i utvrđivanju njihove titracije.

Termin titracija vezan za određivanje težine supstance rastvorene u određenoj zapremini rastvorenog sredstva, autor preuzima iz hemije da bi što adekvatnije označio svoj istraživački postupak definisanja relevantnih i autentičnih sadržaja u dosadašnjem dijaloškom procesu pretakanja kulturnih iskustava između Istoka i Zapada. Primenjujući zakone istorijskog i dijalektičkog materijalizma, Nidam sa posebnom pažnjom istražuje odnos između nauke i društva nastojeći da odgovori na dva fundamentalna pitanja vezana za suštinski aspekt dosadašnjih relacija između Kine i Evrope.

Odgovor na prvo pitanje: kako je drevna Kina uspešla da ostvari naučnu i tehničku supremaciju nad Evropom sve do renesanse i pojave građanskog društva, Nidam nalazi u samom karakteru tadašnjeg kineskog društva koje je stimulisalo svako naučno otkriće i tehnički izum. Za razliku od robovlasničkih sistema antičke Grčke i Rima, koji nisu izražavali potrebu za zamenom robovskog rada mašinom ili životinjom, inovacije su u Kini uvođene bez većih i revolucionarnih potresa i imale uvek autoregulatornu funkciju usaglašenu sa osnovnim karakteristikama kineskog društva. Iako je Evropa priznala Kini otkriće baruta, štamper i kompasa, iluzija o civilizacijskoj nadmoći starog kontinenta skrivala je dugo istinu o postignutom stepenu naučnog i tehničkog razvoja Istoka i Zapada jer su Evropljani svojoj iluziji uveliko pothranjivali samozadovoljstvom i nepoznavanjem drugih kultura. Iza vela ovog nepoznavanja Nidam otkriva i čitav niz drugih pronalazaka prihvaćenih na Zapadu znatno kasnije, ali bez jasnih predstava o njihovom poreklu, odnosno vremenu i mestu njihovog nastanka.

Izvesnim izumima prethodila je i magijsko-religijska i alhemijska praksa čiji su izuzetni dometi na planu razumevanja suštinskih aspekata čovekove povezanosti sa prirodom i mogućnošću njegovog uticaja na određene promene široko otvorile saznanje horizonte. Tako je, na primer, znanje o kosmologiji i magnetizmu proisteklo iz mantike i taoističke kosmičke magije, dok je otkriće baruta nastalo kao rezultat vrlo dugog istraživanja kineskih alhemičara.

Otkriće vrednosti decimala u oblasti matematike i vrlo razvijena optika, akustika i magnetizam govore o dometima kineske nauke omogućenim prevashodno povoljnim društveno ekonomskim uslovima koji su i stimulisali njihovu neposrednu primenu. U tom smislu valja i razumeti brojna kineska dostignuća u mašinstvu, metalurgiji, hidrogradnji, građevinarstvu, tekstilnoj tehnologiji i proizvodnji svile, poljoprivredi, farmakologiji i preventivnoj medicini. Međutim, uprkos ovoj kineskoj nadmoćnosti, moderna nauka se nije začela u Kini već na Zapadu u vreme naučne revolucije najavljene epohalnim otkrićima Kopernika, Galileja i Toričellija. Nastojeći da odgovori na drugo fundamentalno pitanje zašto se moderna nauka nije razvila u Kini, Džozef Nidam ukazuje na presudne uticaje evropskih gradova – država, čija je ekonomska moć, bazirana na trgovini i bankarstvu, bitno doprinela razvoju nauke na Zapadu. Budući da ovih povoljnih društvenoekonomskih uslova u Kini nije bilo, faktor sputavanja daljeg razvoja nauke predstavljao je, prema Nidamu, činovnički feudalizam sa dominantnom i okoštalom konfučijanskom ideologijom u čijoj su senci ostali teorijski pobornici praktične nauke. Nasuprot prednostima geometrije i mehaničke slike sveta koje su utemeljile i podstakle trijumfalni pohod zapadnoevropske nauke, svakako kineska algebarska matematika i organizacijski pristup prirodi nisu predstavljale odgovarajuće saznanje pretpostavke pred zahtevima moderne naučne misli.

Insistirajući na razlici u shvatanju vremena i istorije u Kini i na Zapadu, mnogi dosadašnji pokušaji objašnjenja uslova početka i razvoja moderne nauke i tehnologije zasnivali su se na pogrešnoj predstavi o statičnom karakteru kineske tradicionalne kulture. U eseju »Istočnjaci i vreme«, jednom od svakako značajnijih priloga ove knjige, autor ar-

gumentovano osporava vrlo raširenu zabludu o istočnjačkoj koncepciji bezvremenosti i dokazuje da su i Kinezi, kao i zapadnjaci, imali smisao za linearno neprekidno vreme. Kinezi su, naime, priznavali stvarnost i važnost vremena, i njihove predstave se ne mogu pojednostavljeno i redukovano tumačiti budući da su u njihovim razmišljanjima postojale dve podjednako važne koncepcije. Prva: u razdeljenom vremenu, dobila je svoju kulturnu relevantnost u kontekstu nauke i tehnologije, dok je druga: o neprekidnom vremenu, bila od značaja za razvoj istorije. Kineski smisao za istoriju je najneposredniji izraz njihovog realističkog pristupa vremenu. Kao nijedan narod pre njih, oni su vrlo precizno obeležavali svoje tragove u vremenu što omogućuje relativno lako datiranje događaja u njihovoj civilizaciji. Istorija je, ističe Nidam, bila »kraljica nauke« u kineskoj kulturi u čijoj su sceni ostale sve druge naučne discipline čiji je razvoj u Evropi doveo do pomenu-tih revolucionarnih promena.

Osporavajući vrlo raširena mišljenja o tome da je samo evropska civilizacija razvila smisao za istoriju, autor knjige »Kineska znanost i Zapad« ukazuje na to da su Kinezi prvi uspešno rešili problem mehaničkog merenja vremena. Mada je još uvek nepoznato da li je kinesko rešenje satnog mehanizma bilo u upotrebi i u Evropi pre pojave prvih mehaničkih satova, neosporno je da su kineski izumi baruta, stremena, kompasa, mašine, štampe i veštine livenja gvožđa izazvali duboke društvenoekonomske promene na Starom kontinentu, dok je kinesko društvo nakon uvođenja ovih otkrića ostalo relativno nepromenjeno. Ideja o naučnom i društvenom napretku, ističe Nidam, bila je permanentno prisutna u kineskom stabilnom i samoregulatornom društvu u kome i nije bilo izrazitih ideoloških prepreka za razvoj moderne nauke i tehnologije.

Iako žestoko osporavano, delo Džozefa Nidama je danas nezaobilazno u svakom studioznom pristupu kineskoj nauci i civilizaciji. Ukazujući na relevantnost kineskih naučnih otkrića, on je ispravio mnoga dotadašnja shvatanja, uklonio brojne predrasude i popunio osetne praznine u dosadašnjoj istoriji ove nauke. Razmatranja objavljena u ovoj knjizi mogu se smatrati i nekom vrstom uvoda u sintezu monumentalnog projekta »Nauka i civilizacija u Kini«, čiji će poslednji, sedmi tom, u celosti biti povećen analizi odnosa između nauke i društva.

ĐORĐE NEŠIĆ, CRV SUMNJE U JABUCI RAZDORA Rad, Beograd, 1985.

Ivan Negrišorac

Prve pesničke knjige su kod nas poslednjih godina izgleda prestale biti inovativnim. Činjenica da postoji nekoliko edicija namenjenih isključivo pesničkim prvencima omogućila je da se do knjiga relativno lako dođe, tako da autori ponekad objavljuju svoje rukopise i pre nego što steknu takvu poetičku svest koja bi ih primetno odvojila od standardne produkcije. Prve knjige, dakle, sve manje nas iznenađuju, ali ponekad – u okvirima poznatog i definisanog prostora – neznačajno zanimljiva pesnička ostvarenja.

Ovakva sudbina nije u izvesnoj meri mimoišla ni pesnički nastup Đorđa Nešića: njegova knjiga s naslovom »Crv sumnje u jabuci razdora«, naslovom nekako narativno tromim, prilično čvrsto se uzgobljuje u poetički vidokrug aktuelan tokom 70-ih godina. Tako kao najpribližnije prethodnike Nešićevog pesmotvorenja možemo u srpskoj poeziji pomenuti Adama Puslojca, Vujuicu Rešina Tucića, Stevana Tončića i neke manje značajne predstavnike onog poetičkog toka opredeljenog da ispituje humorne potencije jezika i pesništva. Osim toga, prisustvo Danila Harmsa u pesnikovu rukopisu mestimice više je nego očigledno, te slobodno možemo reći da, uz iskustvo poljskog postmodernističkog pesništva, ono daje možda i osnovni šarm ovom prvencu.

Ako bismo, pak, potražili temeljno inspirativno žarište ove poezije onda bi to svakako bila sama književnost, ali i životna svakodnevnica propuštena

kroz dvostruku književnu optiku. Drugačije rečeno, pesnika više zanima književna stvarnost od neposredne stvarnosti, te je metaliterarnost očito jedna od ključnih opsesija knjige. To na izvestan način pokazuje i sam naslov, »Crv sumnje u jabuci razdora«, koji dve, čak i u svakodnevnom jeziku, veoma česte (a istovrsne: jer su identične strukture – sintagme genitivnog tipa, i sličnog semantičkog polja – obe mogu biti povezane u jednoj slici i jednom objektu) metafore dovodi u neposrednu vezu: te metafore, nastale u okviru izvesnih mitova, uklopile su se u standardni metaforički mehanizam jezika, pa su time postale produkt ne samo pukog »jezičkog gesta« (A. Joles) već i minimalne književne situacije kao pozadine.

No, metaliterarne relacije prisutne su i na nekim drugim planovima. Na tematskom nivou, tako, autor, veoma često uzima građu iz same književnosti: ceo ciklus »Sticanje imuniteta« razvija se kao harmsovski inspirisana umetnost parafraze u ključu apsurdne naracije. Junaci ovih narativnih celina su sami pisci, situacije su preuzete iz njihovih (realnih ili imaginarnih, svejedno) životnih prilika, a naracija je izvedena sa nesumnjivo humornom, crno-humornom i apsurdnom motivacijom. Književna stvarnost izmeštena je iz osnovnog poetičkog okruženja u koji je književna istorija smestila velike pisce, a takvim humornim igrama počinjena je i demistifikacija likova okruženih oreolom književne slave. Na takve demistifikatorske činove, pak, već smo se poprilično privikli, one nas ne iznenađuju same po sebi, ali je Nešić, treba i to reći, vrlo promišljeno birao situacije koje čvrsto korespondiraju sa događajima u koje je određeni pisac bio, ili mogao biti, uključen. Stoga u ciklusu »Sticanje imuniteta« i treba tražiti najuspešnije pesničke tekstove ove knjige.

Intertekstualne veze takođe su od konstitutivnog značaja za svet ove poezije. Kada u pesmi »Spaljuje Gogolj Mrtvih duša drugi tom u kaminu«, na primer, usred harmsovskog pripovedanja pročita stihove: »Gasi Gogolj Gogoljevu glavu. (Ne gasi je čim se glava gasi.) Već je gasi mrtvijem dušama«, prepoznajući, dakako, ne samo ritam i strukturu epskog deseterca, već i karakteristične formule usmenog pesništva. Podsećanje na neke, izvorne, epske situacije u kojima su te formule korišćene baca ironijsko-parodijsko osvetljenje na novi narativni kontekst, a time i obogaćuje humorni efekat.

Nešić, ponekad, ne samo da uzima prepoznatljive obrasce već i neposredno citira stihove drugih autora, što mu nadalje služi i kao podloga za ludiističke zahvate. Tako, u jednoj pesmi AB Šimić »korača livadama (...) plav od sutona« (podsećanje na Šimićevu pesmu »Hercegovina«), u drugoj poetski subjekt izriče da »mrak je moje svetlo i moja tama« (to, dakako, odmah priziva Kovačićevu »Jamu«: »Crv je moje svetlo i moja tama«) a »na život mi se nahvatalo inje« (uz sećanje na Šantićev sonet »Gospodici« koji se završava stihovima: »Po kosama mojim popanulo inje...«), dok se kao predmet poigravanja povremeno uzimaju i folklorne formule tipa – oko kao »živa žeravica«, »vilica od niza bisera« i slično. Tako se može uočiti da pisac kao pozadinu koristi prilično raznovrsna dela i autore iz različitih vremena, ali mahom ono što čini osnovnu tradiciju poezije našeg jezika.

Izvesnu pažnju čitalac bi svakako trebalo da posveti jezičkom mehanizmu Nešićeve poezije. U tom smislu je nesumnjivo zanimljiva pesnikova sklonost ka aktualizaciji onog dikcijskog materijala koji ne spada u stilski neutralne, već je izrazito afektivno obojen zahvaljujući retkosti upotrebe. To, kao i pojava mestimičnih inverzija, ponavljanja, jezičkih igara, figura etimologika, primitivističkih i infantilizovanih belega, kao i postupak poetske dosetke – a sve to, opet, valja dovesti u vezu sa tradicijom koju smo naznačili – doprinosi da knjiga »Crv sumnje u jabuci razdora« jezički deluje prilično sveže. Vitalnost jezika, pa i celog koncepta, baštinenog mahom iz pesničkih aktuelnosti 70-ih, pogotovo je vidna kad se sučeli sa još uvek čestim mladalackim pevanjima na »večne« teme sa jakim simboličko-archetipskim opterećenjima.

Takvim jezikom osvežena je i naracija koja, uzgred budi rečeno, sve više gubi svoju izvornu čistotu u poeziji 80-ih. Nešićeva knjiga, dakle, po svemu pripada onom trenutno nešto manje aktuelnom toku mlade srpske poezije ironičnih i humornih narativista, toku koji je vidnije mesto imao tokom i krajem prošle decenije nego što ih ima sada. Priča se u knjizi »Crv sumnje u jabuci razdora« konstituiše prevashodno zarad poigravanja na metalite-